

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ

Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη;

Στίχος καλοφωνικός, εκ του δευτέρου ψαλμού,
ποίημα Ιωάννου του Κουκουζέλη

Ζ' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΨΑΛΤΙΚΟ
«ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ»

Αθήνα, 18–20 Οκτωβρίου 2018

Δημοσιεύεται ἐδῶ πλήρες το μουσικό κείμενο καλοφωνικοῦ στίχου, ἐκ τοῦ δευτέρου ψαλμοῦ, μελισθέντος παρὰ Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη· ἡ σύνθεσις μεταγράφεται, πιστά, κατὰ τὴν ἐξήγησιν Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακα, τῇ θησαυρισμένῃ στὸν κατὰ τὸ ἔτος 1818 ιδιόγραφό τοῦ κώδικα ΜΠΤ 703 (φφ. 227v-235v [= χφ.]), με τὴν ἀπαραίτητη, βέβαια, προσθήκῃ ρυθμικῶν ἐπισημάνσεων καὶ ἰσοκρατημάτων.

ΜΠΤ 703, φ. 227v

ΜΠΤ 703, φ. 235v

Μέσα ἀπὸ τὴν συνεχή (καὶ καλοφωνική) μελωδική ροή τῆς παρούσας σύνθεσης προβάλλεται (ευκρινῶς λανθάνουσα) μιὰ λιγυρή, ἕως καὶ δραματική, ‘μουσική ρητορική’, ευφυῶς αξιοποιούσα τὴν ἀνάλογη διαλογικὴ προοπτικὴ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου (προοπτικὴ υπαινικτικὰ μὲν ἐνυπάρχουσα στὸν ἀρχήθεν δεδομένο ψαλμικὸ στίχο [Ψαλμ. 2,1], δυναμικά δὲ ἐνισχυμένη στὴν ἀναγραμματισμένη, καλοφωνική, διαχείριση τοῦ ἐν προκειμένῳ νεοδιαμορφωμένου ποιήματος)· μιὰ ‘μουσική ρητορική’ ἐδραζόμενη, ἀλλὰ καὶ ἐλισσόμενη, γύρω ἀπὸ τὸ, οντολογικόν, ἐρώτημα: Ἵνα τί;

Ὡς ἐκ τούτου, τὸ δημοσιευόμενον ἐδῶ μουσικὸ κείμενον διαρθρώθηκε (συμβατὰ μὲ τὴν προεκτεθεῖσα μορφολογικὴ φιλοσοφία) σὲ τμήματα ἐρμηνευθησόμενα ἀπὸ καλοφωνάρη καὶ χορὸ ψαλτῶν, ἀντίστοιχα (στὰ προ-

ορισμένα για τον καλοφωνάρη τμήματα της σύνθεσης χρησιμοποιήθηκε, κατά την παράδοση, κόκκινο χρώμα στην καταγραφή του υπογραφόμενου ποιητικού κειμένου), με στόχο την ανάδειξη της (επίσης προεπισημανθείσας) διαλογικής μελωδικής προοπτικής του. Στην αναδυόμενη (και καταγραφόμενη εδώ) ερμηνευτική του παρόντος μουσικού κειμένου πρόταση αξιοποιείται, φρονούμε, η παραπάνω (σχεδόν μυστική) μορφολογία του μελοποιήματος και αναζητείται στην πράξη η όντως αισθητική του, η εγκιβωτισμένη στις σχοινοτενείς μελωδικές γραμμές της σύνθεσης.

Επί του δημοσιευόμενου στη συνέχεια μουσικού κειμένου επιχειρήθηκαν ευάριθμες, μόνον, ‘παρεμβάσεις’, αφενός μεν επουσιώδεις και αναπόφευκτες, αφορώσες τη διόρθωση μετροφωνικά εσφαλμένων και ρυθμικά ή χειρονομικά πλημμελών σημειογραφικών ενδείξεων (επισημαίνονται εδώ με κόκκινο, επίσης, χρώμα, ενώ και οι απαντώσες στο *χφ.* ανάλογες ενδείξεις καταγράφονται στις ώες της παρούσας δημοσίευσης), αφετέρου δε οιονεί τολμηρότερες· οι τελευταίες αναφέρονται τόσο στην, σε δυο κυρίως σημεία της σύνθεσης, αναπροσαρμογή του υπογραφόμενου ποιητικού κειμένου (το, εν προκειμένω μεταβληθέν, πρωτότυπο ποιητικό κείμενο του *χφ.* υποσημειώνεται, καταγεγραμμένο με κόκκινο χρώμα, στους οικείους τόπους της παρούσας δημοσίευσης), όσο και στον διπλασιασμό ή και στον τριπλασιασμό της χρονικής διάρκειας της ληκτικής μελωδικής συλλαβής των επιμέρους αναδεικνύομενων αποδοτικών καταληκτικών γραμμών της σύνθεσης (τα κατά την τελευταία ‘παρέμβαση’ αναπαρασημασμένα τμήματα επισημαίνονται ιδιαίτερα, πάλι με χρήση κόκκινου χρώματος, ενώ και η παραδιδόμενη αντίστοιχα στο *χφ.* πρωτότυπη, σημειογραφικορυθμική, καταγραφή προστίθεται αρμοδίως, επιγεγραμμένη και επίσης ερυθρογραφημένη, στους εκάστοτε οικείους τόπους της παρούσας δημοσίευσης).

Εσκεμμένα, για την οικονομία του λόγου, αλλά και προς χάριν της ψαλτικής χρηστικότητας της παρούσας δημοσίευσης, αποφεύχθηκε εδώ περαιτέρω σχολιασμός των όποιων (άμεσα ή έμμεσα) αναγνωρίσιμων δομικών της κατασκευής του μέλους τεχνικών και μορφολογικών της αρχιτεκτονικής της σύνθεσης τακτικών, πρωτογενώς ήδη περιγραφεισών από Χρύσανθο τον εκ Μαδύτων [*Θεωρητικόν Μέγα τῆς Μουσικῆς* (1832), σσ. 174-192] ως απεικασμάτων μιας πρωτόλειας τυπολογίας της ‘μουσικής ρητορικής’ της σχετικής βυζαντινής και μεταβυζαντινής συνθετικής

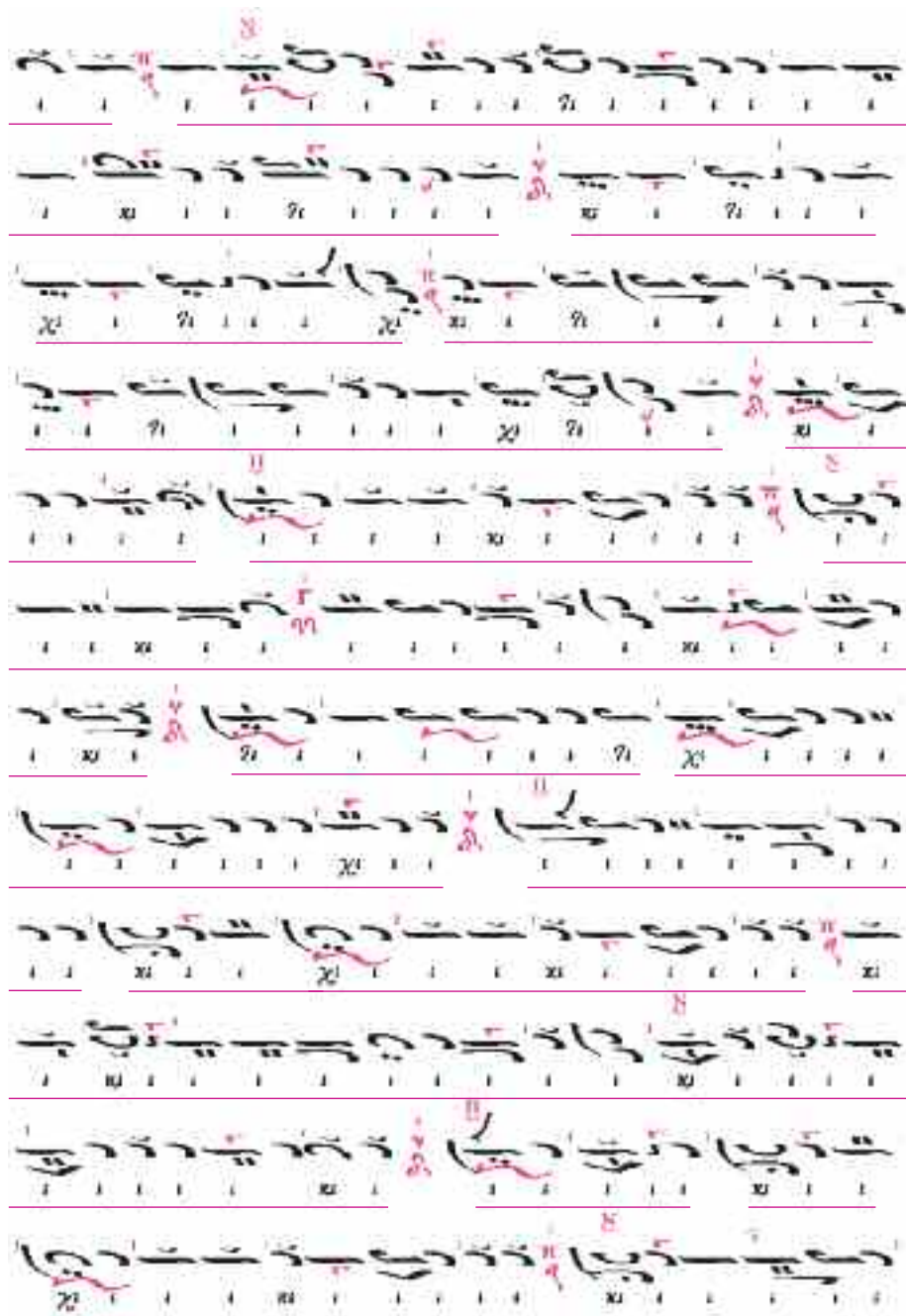
παραγωγής· μόνον στο δεύτερο τμήμα της σύνθεσης επισημάνθηκαν, ενδεικτικά, κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα, με ερυθρή υπογράμμιση κάτωθεν των επιμέρους μελικών θέσεων.

Για την ικανοποίηση, τέλος, της φιλέρευνης περιέργειας των μουσοπατάκτων εντευξομένων, αλλά και προς υποκίνηση γόνιμων και διδακτικών συγκριτικών μουσικών παραλληλισμών, παρατίθενται επιπροσθέτως (επιτασσόμενα εδώ) πανομοιότυπα του εν προκειμένω δημοσιευόμενου μουσικού κειμένου, ειλημμένα από δυο σπουδαίους μουσικούς κώδικες (κώδικες που, δυνητικά και –βέβαια– υποθετικά, θα μπορούσε να είχε υπόψιν του και ο εξηγητής της σύνθεσης)· από τα χειρόγραφα, συγκεκριμένα, ΒΚΨ 222/73 (χφ. Ιωάννου πρωτοψάλτου, του έτους 1766), φφ. 56r-57r & Γριτσάνη 36 (χφ. Κυρίλλου Δρύστρας, του έτους 1808), σσ. 170-177.

Ἦχος Ἀβ Νη

7...

Ἦχος...

τα $\chi\phi$.

$\chi\phi$.

1962-71

ἡ φρουρά ἔθνη καὶ λαοὶ ἡμελίτησαν ἐν αὐτῇ.

[illegible]
$$\frac{\phi}{\alpha} \chi \phi.$$

ἐφύλαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελίτησαν κατὰ

[illegible]

α χφ.

Ἰνα τί ἐφράξαν ἔθνη;

πύλον

Ἰνα τί ἐφράξαν ἔθνη;

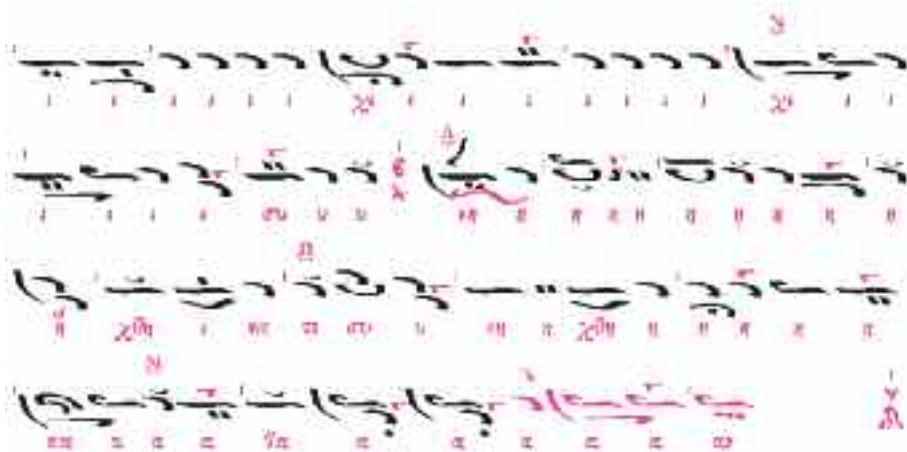
Ἰνα τί ἐφράξαν ἔθνη;

Handwriting practice sheet for the Arabic letter 'Alif' (ا). The sheet contains five rows of cursive 'Alif' characters. Each row includes a sequence of connected 'Alif' letters, a single 'Alif' character, and a sequence of connected 'Alif' letters. Red arrows and numbers indicate stroke order and direction. The letters are written in black ink on a white background.

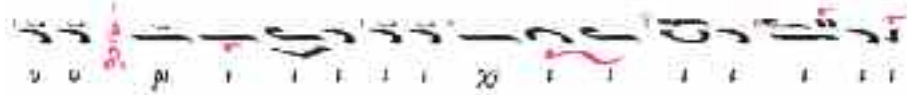
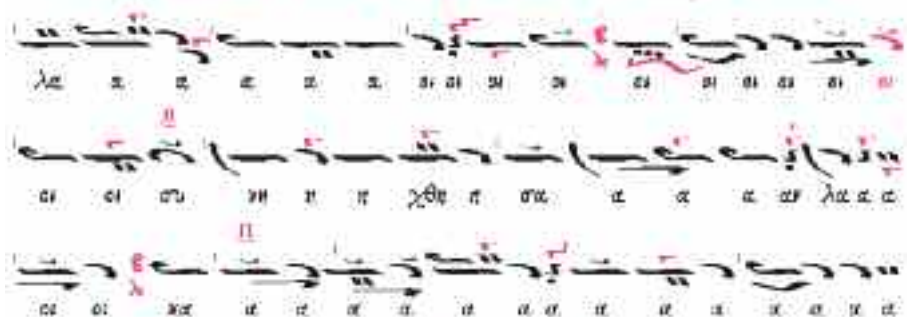
THE 11 STAGES

Πατρίστες

[illegible]

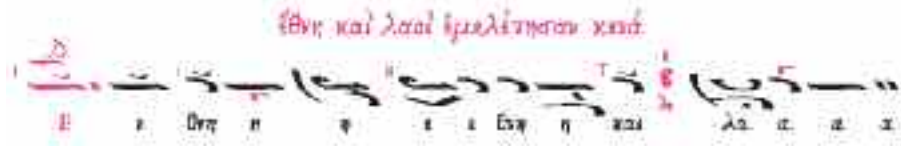
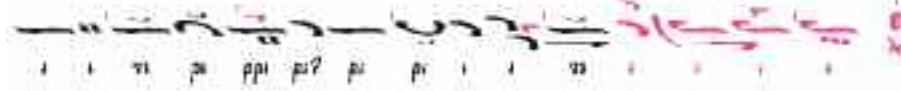
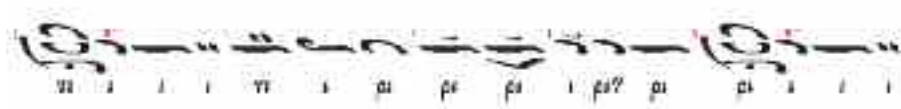
λαοὶ συτήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ

[illegible]

Handwritten musical notation on ten staves. The notation consists of various notes, rests, and bar lines. Red markings, including numbers and symbols, are present above and below the staves, likely indicating fingerings or specific musical instructions. The notation is a form of musical shorthand, possibly for a specific instrument or voice part.

ἵνα τὸ ἱφρόταξαι ἴθου

ρι ι χφ

Handwritten musical score for a Greek chant, featuring two systems of staves with neumes and Greek text. The score includes various musical notations such as staves, neumes, and clefs, along with Greek text in both uppercase and lowercase letters. Red ink is used for some neumes and text, and blue ink for others. The text includes "ἀλληλούια" and "ὦσαν πύ".

Στοιχειοθεσία και επεξεργασία του μουσικού κειμένου, στο πρόγραμμα Μελωδός:
 Παναγιώτης Κουτράκος & Νικόλαος Μπούρης

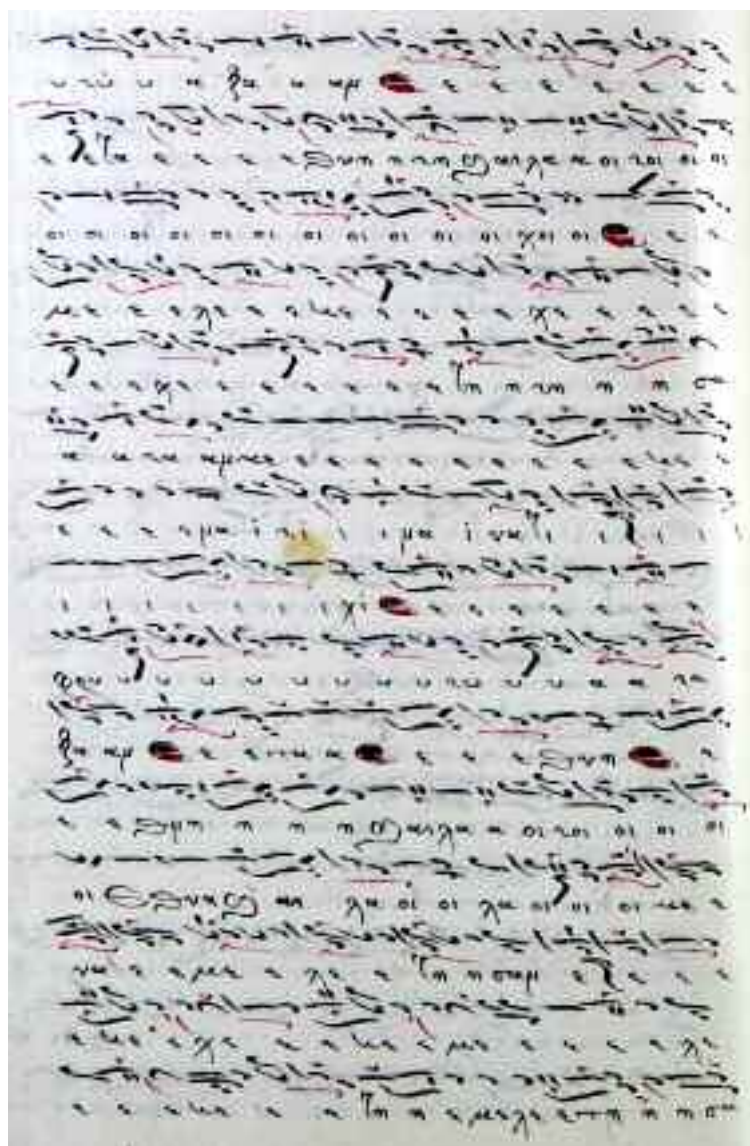
ΒΚΨ 222/73 (χφ. Ιωάννου πρωτοψάλτου, του έτους 1766), φφ. 56r-57r:

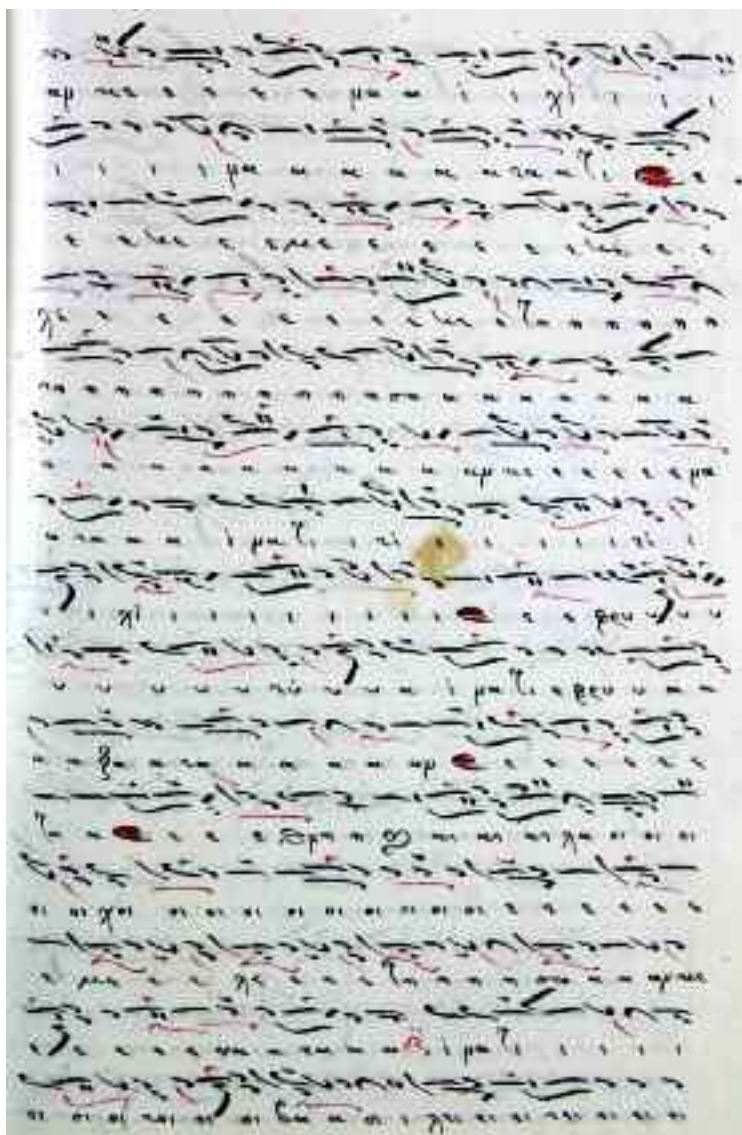

Γριτσάνη 36 (χφ. Κυρίλλου Δρύστρας, του έτους 1808), σσ. 170-177:

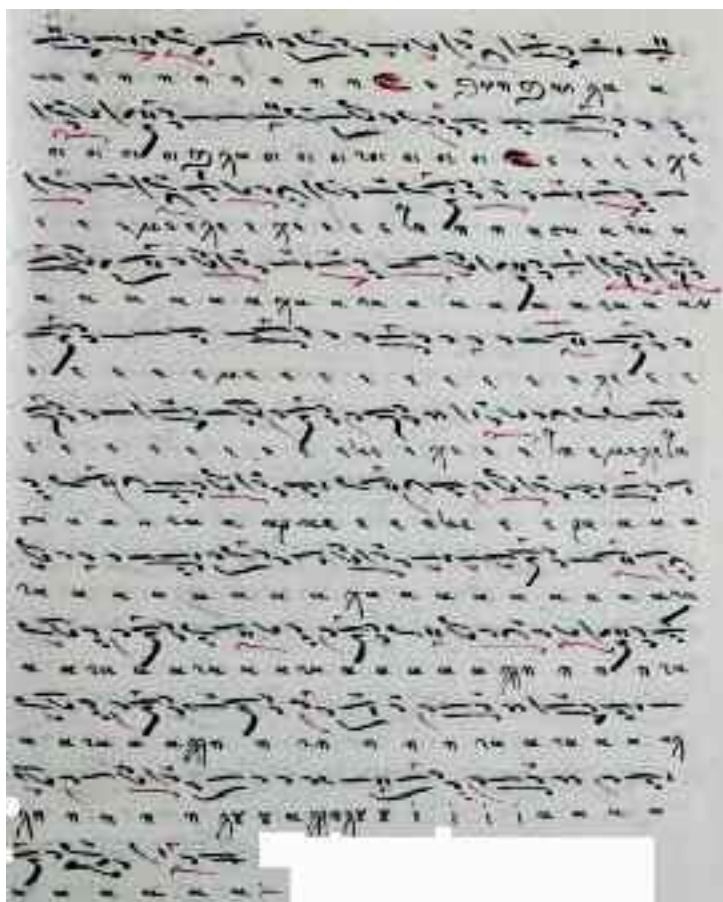

Εικόνα εξωφύλλου: «ὁ μουσικώτατος Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης» (Ιβήρων 1049)

Επιμέλεια ἑκδόσης: Γρηγόριος Αναστασίου

